

ELS ORÍGENS DE LES AIGÜES MINERALS ENVASADES

Laura Sala Comorera

L'aigua ha estat un símbol de purificació i s'ha utilitzat en rituals i en medicina en moltes civilitzacions i religions al llarg de la història de la humanitat. A l'antiga civilització babilònica, els doctors eren coneguts com els especialistes de l'aigua, se'ls anomenava "azu" que significa "coneixedors de l'aigua". Aquests doctors utilitzaven l'aplicació de compreses amb aigua freda o calenta i banys al riu com a part de les seves teràpies. A l'antic Egipte, es venerava el riu Nil i se li atribuïen poders a les seves aigües (Adler, 1993).

Grans santuaris de l'antiga Grècia, com el santuari d'Epidaure i Delfos estaven ubicats en deus, i és que era freqüent la relació entre salut, religió i aigua. De fet, en la mitologia grega trobem diverses referències a l'aigua, per exemple, la deessa Hebe va curar a Mart gràcies a les aigües d'una font. A més, el descobriment de les aigües termals i sulfuroses s'atribueix a Hèrcules. La mitologia narra que després dels treballs feixucs que havia de fer, les aigües li permetien recuperar les forces. Per

aquest motiu, les aigües termals van estar sota la protecció d'aquest heroi (Oró Fernández, 1996).

Heròdot és considerat el fundador de la hidrologia mèdica, ja que en la seva obra ofereix unes directrius per a l'ús de l'aigua mineral i els seus banys per tal de guarir certes malalties (De la Rosa and Mosso, 2004). Posteriorment el metge Asclepiades Bitini va introduir la ingesta d'aigua com a part del seus tractaments, tant preventius com curatius, la hidroteràpia. La hidroteràpia va anar prenent importància i molts metges van contribuir fent aportacions en aquesta ciència. Aquestes pràctiques van ser adoptades pels romans (Adams, 1886), de fet van ser les úniques teràpies utilitzades pels romans durant 600 anys (De la Rosa and Mosso, 2004). Es van construir moltes termes, algunes ben conegudes; Titus, Constantí i Caracal·la. Aquests llocs eren dedicats a la curació de diverses malalties (febres, psoriasi, artritis, cremades) (Jackson, 1990). La cultura romana sobre els banys i les termes es va estendre per tot Europa, i es van construir termes a Alemanya,

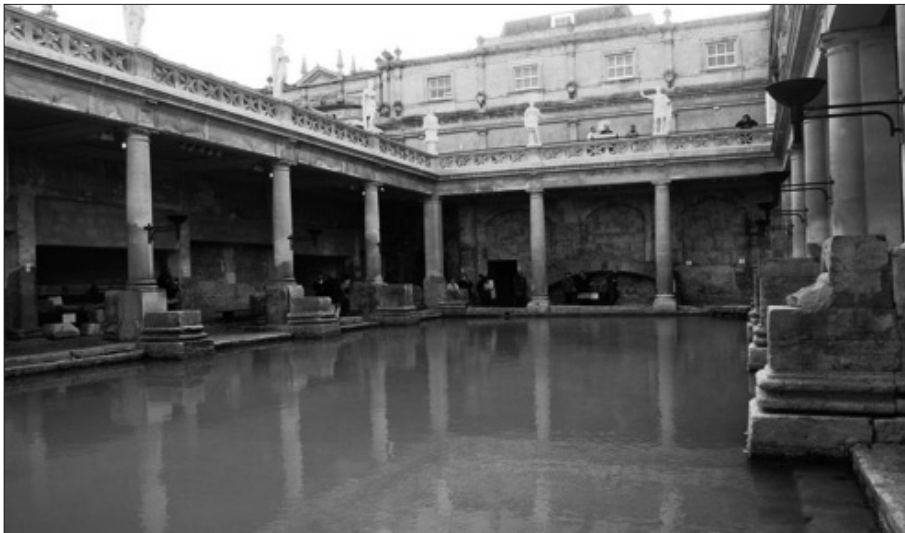
Anglaterra i també els russos i turcs van adoptar aquests costums (*Boogwatson, 1972; Niemineva, 1958*). També els pobles celtes, a la Península Ibèrica, seguien un culte a l'aigua a través de les seves fonts que atribuïen el seu poder guaridor a diferents deïtats tutelars (*De la Rosa and Mosso, 2004*).

Amb la caiguda de l'Imperi Romà i l'ascens del cristianisme, la cultura de les termes va anar decaient, ja que segons l'església catòlica es considerava infame i immoral (*Adler, 1993*). Doncs les termes quedaren restringides a monestirs i pels malalts greus, atribuint la seva cura als sants. La civilització àrab va continuar utilitzant la cultura de l'aigua amb finalitats mèdiques i curatives i també va recuperar moltes termes de la civilització romana que havien quedat en desús. Albucasis, Avicena i Avenzoar, il·lustres metges àrabs recomanaven en sengles obres l'ús de les aigües minerals per a diferents malalties (*Sánchez Granjel, 1981*).

Els descobridors d'Amèrica van observar que les antigues civilitzacions precolombines també aprofitaven l'aigua per a guarir-se. Existeixen indicis que les civilitzacions maies també utilitzaven aigües termals (*Armijo and San Martín, 1994*).

En els segles XVI i XVII, les classes aristòcrates espanyoles van mostrar interès per les teràpies que ofería l'aigua de les fonts. De fet, reis i nobles es feien portar les aigües fins als seus palaus. Nombrosos escriptors com Santa Teresa de Jesús, Luci Marineu Sícul, Lope de Vega i fins i tot Cervantes a la seva obra "*El Quijote*" elogien les aigües de les fonts espanyoles i de les seves propietats curatives.

En el segle XIX hi havia en funcionament a l'estat espanyol 300 balnearis i més de 1693 deus estaven recollides en el "*Censo General de las aguas en España*". Les malalties

més habituals que es tractaven eren les cròniques com neuràlgies, artritis, reumatismes, malalties de la pell i també infeccions com lepra, tuberculosi, còlera i paludisme. És en aquest moment, als anys 30, quan les aigües minerals comencen a comercialitzar-se per arribar a les llars dels consumidors per tal de prolongar els seus beneficis curatius. Primerament va començar de forma gradual, de 724 deus només se n'exportaven 16 (*Rubio, 1853*). Es comercialitzaven a les farmàcies amb ampolles fosques, conegudes com aigües mineromedicinales (*Maraver et al., 1998*).

A partir dels anys 20 del segle XX, es va consolidar el sector. Així en la Guia oficial d'establiments balnearis

i aigües medicinals d'Espanya del 1927 es comptabilitzen 161 balnearis i 29 envasadores. Poc a poc canvia la concepció de l'aigua envasada "d'aigua de medicament" a "aigua de taula". Així les aigües envasades comencen a sortir de les farmàcies i entren a comercialitzar-se com un producte d'alimentació (*Maraver et al., 1998*). Als anys 70, l'aigua envasada va esdevenir "un producte de consum alimentari" d'àmplia distribució. Són diferents motius els que propiciaren aquest canvi. En primer lloc l'increment demogràfic que dificultà l'abastament d'aigua potable de la xarxa en certes zones; també l'aparició dels envasos de plàstic més manejables i la valoració

de l'aigua mineral com un producte saludable (ANEABE, 2009; Mappa, 2002).

ADAMS, F., 1886. *The genuine works of Hippocrates*. W. Wood and company, New York.

ADLER, A.J., 1993. *Water immersion: lessons from antiquity to modern times*. *Contrib. Nephrol.* 102, 171–86.

ANABEA, 2009. *Libro blanco de las aguas de bebida envasadas*.

ARMIJO, M., SAN MARTÍN, J., 1994. *Curas balnearias y climáticas, Talasoterapia y*

Helioterapia. Complutense, Madrid.

BOOGWATSON, W., 1972. "The bagnio of St. Thomas's Hospital". *Guy's Hosp Rep* 121, 199–204.

DE LA ROSA, M., MOSSO, M., 2004. *Historia de las aguas mineromedicinales en España*. Observatorio Medioambiental.

JACKSON, R., 1990. "Waters and spas in the classical world". *Med Hist Suppl.* 10, 1–13.

MAPPA, J., 2002. *Les eaux minérales naturelles embouteillées*. Université de Victor Segalen Bordeaux 2.

MARAVAR, F., AGUILERA, L., ARMIO, F., 1998. "Aguas minerales envasadas españolas: evolución a través de sus etiquetas". *Boletín Sociedad Española de Hidrología Médica*, Madrid.

NIEMINEVA, K., 1958. "The spa at Kupittaa: The development from the end of the 17th century to the middle of the 19th century". *Nord Med. Hist Arsb;* 56–64.

ORÓ FERNÁNDEZ, E., 1996. "La terapéutica a través de las aguas sulfurosas en la Hispania romana", en: *Actas del II Congreso Nacional de Paleopatología*. Valencia, pp. 55–62.

RUBIO, P.M., 1853. *Tratado completo de las fuentes minerales de España*. Est. Tipográfico de D.R.R. de Rivera, Madrid.

SÁNCHEZ GRANJEL, L.S., 1981. *La medina española antigua y medieval*. Universidad de Salamanca, Salamanca.